

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ – ПЛОВДИВ
ФАКУЛТЕТ ПО ИКОНОМИКА

АДЕЛИНА ГАФУР ГАШИ

**ИНВЕСТИЦИОННА ПОЛИТИКА НА СВЕТОВНАТА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ НА
АГРАРНИЯ СЕКТОР НА КОСОВО**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по научна специалност
„Организация и управление на производството“

Пловдив, 2019 г.

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ – ПЛОВДИВ
ФАКУЛТЕТ ПО ИКОНОМИКА

АДЕЛИНА ГАФУР ГАШИ

**ИНВЕСТИЦИОННА ПОЛИТИКА НА СВЕТОВНАТА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ НА
АГРАРНИЯ СЕКТОР НА КОСОВО**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор” по научна специалност
„Организация и управление на производството”

Научен ръководител: доц. д-р Виолета Дириманова

Рецензенти:

.....
.....

Пловдив, 2019 г.

Дисертационният труд се състои от 210 страници. В него са използвани 4 фигури, 95 таблици и 29 графики. В дисертационния труд са цитирани 237 литературни източника.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на разширено заседание на катедра “Мениджмънт и маркетинг” при Икономическия факултет на Аграрния Университет гр. Пловдив

Дисертантът е докторант в същата катедра.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 2019 г.
от часа в зала..... на Аграрен университет - Пловдив.

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност и мотиви за избор на темата

В условията на пазарна икономика и подготовка за предприєдиняване към условията на ЕС, Република Косово през последните години трансформира значително своя селскостопански сектор. Този икономически сектор се определя като стратегически важен за развитието на Косово подари следните фактори: продуктите, които се произвеждат от този сектор са част от продоволствието на държавата и имат водеща роля в изхранването на населението; сектора осигурява препитание на около 30% от населението и е единствения начин за препитание в селските райони на страната; сектора оказва пряко въздействие върху околната среда както и пряко се влияе от природните фактори. Тези фактори, определят специфичните черти на сектора, с които трябва да се съобразява правителството при регулиране на инвестиционната политика в сектора. Основния инвеститор чрез посредничеството на правителството в селскостопанския сектор на Косово се явява Световната банка, която през последните 10 години отдава кредитен ресурс за развитие на този сектор. Чрез финансовата помощ на тази банкова институция, селскостопанския сектор е в състояние да изгради инфраструктура подходяща за конкурентно развитие на земеделските стопанства. Анализът на инвестиционната подкрепа на Световната банка в условията на предприєдиняване на икономиката на Република Косово към изискванията на ЕС е актуален проблем и предоставя възможност на изследвателя да разкрие интересни факти в инвестиционния процес на тази малка държава.

2. Концептуална теза на дисертационния труд

В настоящото дисертационно изследване се защитава тезата, че инвестиционната подкрепа на Световната банка е ключов фактор за развитието на инвестиционната среда на селското стопанство в Република Косово.

3. Цел и подцели на изследване

Целта на настоящия дисертационен труд е да се установи ролята и влиянието на Световната банка за развитието на селското стопанство в Република Косово. Основната цел на дисертационното изследване се декомпозира на следните подцели:

- Измерване на инвестиционната подкрепа на СБ и влияние върху развитието на сектора;
- Роля на СБ за създаване на работни места в селското стопанство и за създаване на икономически растеж;
- Инструменти за финансиране от страна на СБ за постигане на икономически растеж в селското стопанство;
- Ползи за фермерите и агробизнеса от получената финансова помощ от страна на СБ.

4. Задачи на изследването. С оглед постигане на поставената основна цел и подцели са решени следните задачи:

1. Изясняване на ролята и влиянието на инвестициите върху факторите, определящи конкурентоспособността на селскостопанския сектор;
2. Идентифициране на механизмите за инвестиционна подкрепа на Световната Банка;
3. Разработване на концептуална рамка за оценка на влиянието на Световната Банка (СБ) за развитието на селското стопанство;
4. Анализ и оценка на влиянието на Световната Банка за развитието на селското стопанство;
5. Идентифициране на подходите и стратегиите за осъществяване на инвестиции за развитие на селското стопанство;
6. Формулиране на препоръки за подобряване на инвестиционната среда за развитие на селското стопанство.

4. Предмет и обект на дисертационното изследване

Предмет на научното изследване е инвестиционната подкрепа на Световната банка за развитието на селското стопанство в Република Косово.

Обект на научното изследване е селското стопанство на Република Косово.

5. Подходи на изследването

В настоящото изследване, дедуктивния подход се възприема като основен при анализа и оценката на влиянието на инвестиционната подкрепа на Световната Банка в развитието на селското стопанство в Косово.

За доказване на концептуалната теза в процеса на изследване се използват следните методи: системен анализ; сравнителен анализ; графичен анализ; статистическите методи – дескриптивна статистика и метода на линейната регресия.

При обработката на емпиричната информация е използван специализираният програмен продукт SPSS и статистически пакет на MS Excel.

6. Основни литературни и информационни източници

Дисертационният труд е разработен, като са използвани: 126 броя научни публикации и трудове на автори; информационни бюлетини на международни организации – Световна Банка, Международен валутен фонд, Африканска Банка за развитие, Азиатска Банка за развитие, ЕУРОСТАТ и ФАОСТАТ; доклади и бюлетини на Министерството на финансите и икономиката на Република Косово, както и редица нормативни актове и решения на Министерски съвет на Република Косово.

Емпирична информация за изследването е осигурена и от извадкови анкетни проучвания и дълбочинни интервюта, проведени на ниво земеделско стопанство по изготвени от автора анкетни карти.

7. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е изложен във въведение, четири глави и заключение, разположени на 209 страници, използвана литература и приложения. Изследването е онагледено с 29 фигури и 95 таблици.

8. Съдържание на дисертационния труд

Въведение

Глава Първа. Роля на инвестициите за развитието на селското стопанство – теоретични спекти на проблема

1. Инвестиционна теория
 - 1.1. Инвестиции и размер на земеделското стопанство
 - 1.2. Инвестиции и доход от земеделска дейност
 - 1.3. Инвестиции и производителност
 - 1.4. Инвестиции и верига от стойности в селското стопанство
 - 1.5. Инвестиции и пазарно присъствие
 - 1.6. Инвестиции в селското стопанство като фактор за създаване на работни места.
2. Роля на инвестиционната подкрепа на Световната Банка за развитие на

селското стопанство

2.1. Инвестиционна подкрепа на Световната Банка за икономическо развитие и борба с бедността

2.2. Инвестиционна подкрепа на Световната Банка – подходи и компоненти

2.2.1. Изхранване

2.2.2. Кимат смарт земеделие

2.2.3. Създаване на работни места в хранителната верига

2.2.4. Агробизнес и верига от стойности

2.2.5. Животновъдство и устойчивост

Глава Втора. Методология и методи използвани за анализ

1. Въведение в методологията

1.1. Методи за анализ и инструменти

1.2. Емпирични методи

1.3. Подходи за формиране на извадката на изследване

1.4. Разработване на анкета

2. Подход за обработка на емпиричните данни и за интерпретация на данните

3. Дефиниция на зависимите, използвани в модела

4. Линейна регресия

5. Проверка на модела за достоверност

6. Дефиниране на статистическите хипотези за проверка

Глава Трета. Идентифициране на инвестиционните параметри в модела

1. Количествено измерване на земеделските стопанства

2. Количествено измерване на сектора

3. Интерпретация на резултатите от изследването на земеделските стопанства и на сектора като цяло

4. Проверка на достоверността на хипотезите

5. Анализ „case-study”

5.1. Case-study 1. Склад за съхранение на плодове – DONA

5.2. Case-study 2. MOEA Frutomania LLC

5.3. Case-study 3. ASC FOODS

Глава Четвърта. Анализ на ролята на Световната Банка като един от водещите инвеститори в селскостопанския сектор на Република Косово

1. Текуща икономическа ситуация в Косово и региона

2. Роля на селското стопанство в цялостното представяне на икономиката на Република Косово

3. Анализ на ключови индикатори за развитие на селското стопанство

4. Принос на селското стопанство към БВП на страната

5. Принос на селското стопанство към заетостта

6. Принос на селското стопанство към борбата с бедността
7. Роля на селското стопанство в използването на земята
8. Роля на селското стопанство в икономическите сметки и цените на производствените ресурси
9. Членство на Република Косово е Световната Банка
10. Инвестиционни проекти на Световната Банка в Косово

Изводи

Препоръки и заключение

Литература

II. Основно съдържание на дисертационния труд

Въведение

Дисертационния труд има за цел да проучи, идентифицира и анализира събитията, описващи ролята и значението на Световната банка в развитието на земеделието в Република Косово. В тази част на труда е представяне икономическата интеграция на секторите на Република Косово, историческите моменти в инвестиционата политика на правителството и международните институции, явяващи се основни инвеститори в селското стопанство на държавата. Идентифицирана е ролята на Световната банка в развитието на селското стопанство както в миналото така и в настоящия момент. Атора на дисертацията очертава основните аргументи в защита на избора на темата на дисертационното изследване. Чрез избора на тази тема, автора се стреми да очертае оснвните резултатите, които са постигнати в земеделието на държавата, обект на анализ. Резултати, които са представени като последствия от програмите и проектите на Световната банка в сектора. Идентифицирани са областите, в които е имала успех интервенцията на Световната банка.

Първоначално анализа започва с преглед на историята и ролята на Световната банка в световната икономика, и преминава с очертаване на усилията и пречките, които Република Косово среща в икономическото си развитие през годините. Поставен е акцент върху ангажиментите на правителствата на Косово и ролята на споразуменията им с финансови институции като Световната банка с акцент върху ролята им в икономическото развитие на селскостопанския сектор.

Тъй като настоящото изследване има за цел да измери значението и влиянието на инвестициите на Световната банка в развитието на селското стопанство. Това изследване подчертава различните подходи на инвестиционна подкрепа на Световната банка по отношение на увеличаване на доходите, производителността, заетост и верига на стойността в земеделския сектор.

Глава Първа. Роля на инвестициите за развитието на селското стопанство – теоретични спекти на проблема

В тази глава на дисертационния труд е извършен критичен преглед

на теоретичните възгледи за същността на инвестиционната теория като се дават препратки към останалите теории на управление и развитие на икономическото развитие на секторите, регионите и държавите. Направен е критичен анализ на научната дискусия по този въпрос. Изследва се взаимовръзката между инвестициите и дохода, инвестициите и производителността в сектора, инвестициите и начина на формиране на веригата от стойности, инвестициите и пазарното присъствие на земеделския сектор, инвестициите заетостта в земеделието.

1. Инвестиционна теория

Няма съмнение, че развитието на селското стопанство зависи от инвестициите в този сектор. Инвестициите са централен въпрос в макроикономическата теория; той играе важна роля за икономическия растеж на страната, тъй като увеличава производствения капацитет на икономиката и насърчава технологичния прогрес чрез включването на нови техники (Дорнбуш, Рудигер, Фишър Стенли и Ричард Стартц). Следователно е много важно да се вземат предвид инвестиционните определящи фактори. Друга, чест от изследователите на проблема (Смит, Рикардо, Сей, Маршал и други) защитават тезата, че свободните пазари са най-добрият начин за просперитет и национален икономически растеж и няма нужда от държавна намеса за активиране и регулиране на икономиката. (Кейнс, 1936), от друга страна, вярва, че е необходима намеса на правителството за активиране и регулиране на поведението на обществото за спасение при кризи и инвестициите са необходим инструмент за това. Теорията за инвестициите датират от Кейнс (1936), който първоначално поддържа идеята за независима инвестиционна функция в икономиката. Основната характеристика на Кейнсианския анализ е наблюдението, че спестяванията и инвестициите трябва да бъдат идентични (равни), но няма причина предварителните спестявания да бъдат равни на предварителните инвестиции. От ерата на Кейнс съществуват някои хипотези относно макроикономическите променливи, които играят решаваща роля за обясняване на инвестиционното поведение. Кейнсианците традиционно предпочитат теорията за ускоряване (ефект на акселерация) на инвестициите, игнорирайки ролята на факторните разходи. (Jorgenson, 1971) и други са формулирали неокласически подход, който е версия на гъвкавия модел на Кейнс за инвестициите като ускорител на икономическото развитие. При този подход желаният или оптималният капитал е пропорционален на производството и цената на потребителя на капитала (което зависи от цената на капиталовите стоки, реалния лихвен процент, амортизационната ставка и данъчната структура).

В теорията „Q“ на Тобин, която също е неокласическа теория, се защитава хипотезата, че съотношението на съществуващата пазарна

стойност на собствения капитал към неговата заместителна цена (коэффициент Q) е основната движеща сила за инвестициите (Tobin, J., 1965). Друг метод, наречен „неолиберален“ , предложен от (McKinnon, Ronald I., 1973) и (Shaw, Edward S, 1973), подчертава важността на финансовата интервенция и високите лихвени проценти за стимулиране на растежа. В това отношение инвестицията е положително свързана с реалния лихвен процент за разлика от неокласическата теория. Причината за това е, че увеличаването на лихвите води до увеличаване на стойността на финансовите спестявания чрез участието на финансовите посредници и по този начин се увеличават инвестиционните фондове, явление, което Макинън нарича „канален ефект“.

Класическите теории за капитала и натрупването на капитал не могат да отговорят на въпроса за "недостатъчното търсене на инвестиции". Изглежда, че се е появило голямо объркване в усилията за повишаване на инвестиционното търсене в полза на капиталовата заетост в производството (Haavelmo, 1960).

Съвременната теория за инвестициите, дефинирана от лорд Кейнс в „Обща теория“, триумфира през последните дванадесет години, но все още има редица недостатъци. По-конкретно, това може да ни каже малко за „инвестирането“ в свят, в който липсата на някои капиталови ресурси съществува съвместно с изобилието на други. При най-близката инспекция инвестиционната теория съдържа микроикономически елемент, теория на инвестиционното решение и макроикономически елемент, който е илюстриран в мултипликатора.

Първият, изграден по модела на фирмената теория и аналогията на вземане на производствени решения, обяснява как индивидът инвеститор достига до своите инвестиционни решения. Последните проучвания на взаимовръзките между съвкупните инвестиции и други агрегати, като потребление, доходи и заетост, връзката между двата елемента се осигурява от простото добавяне (Lachmann, L.M., 1984). Инвестиционната теория се е развила по различни и понякога сложни начини от парадигми, които възплащават съвсем различен светоглед. Тази разнородност на подхода породила богато разнообразие от функции, които се стремят да капсулират сили след решенията на инвестиционните предприемачи (Romilly, Colin Richardson and Peter, 2008).

С оглед да се обяснят горепосочените аномалии група изследователи на проблема, представи теория за несигурност на инвестициите, базирана на идеята за необратимата роля на инвестицията (Pindyck R., 1991). Тази теория измести аналитичния фокус към имплицитните регулаторни разходи за закупуване и инсталиране на капитал, като подчертава необратимия характер на проекта за фиксирани

инвестиции (Pindyck D. a., 1994).

Аргументът е, че когато капиталовите стоки често са специфични за фирмата и имат ниска стойност на препродажба, дезинвестирането е по-скъпо от положителната инвестиция. Според тази теория, единичната стойност трябва да надвишава разходите за закупуване и монтаж със сума, равна на стойността на държане на инвестицията на живата инвестиция. Конвенционалните теории за инвестиции се фокусират върху различни варианти на капиталовите разходи.

Тези теории дадоха полезна представа за решението за инвестиране, но не успяха да разгледат изцяло трите ключови характеристики на инвестиционните решения (Avinash Dixit и Robert Pindyck, 1994). (Goldberg, 1993) не намира ефекта на обменния курс на несигурността върху нивата на инвестиции в американската индустрия. Някои кръстосани проучвания изучават ефекта на несигурността върху инвестициите.

(Hausmann, Ricardo и Michael Gavin, 1995) отчитат отрицателно връзката между индекса на макроикономическата нестабилност и съотношението на съвкупните инвестиции / БВП, използвайки голяма извадка от развиващите се страни. За разлика от това (Bleaney, 1996) установява, че мерките за нестабилност влияят отрицателно върху икономическите резултати в развиващите се страни, но не и съвкупните инвестиции. Подобен резултат се получава от Рамей и (Гари Рамей и Валери А. Рамей, 1995), които също използват съвкупни данни за инвестициите. (Джошуа Айзенман, Нанси П. Марион, 1996) отчитат отрицателна междудържавна зависимост между различни показатели за икономическа нестабилност и частни инвестиции. Различни форми на несигурност възникват при различни обстоятелства.

Например несигурността по отношение на несигурността на инвестициите (виж (Bernanke, 1983), (Robert Pindyck, 1991), (Caballero, 1994), (Dixit, 1992), (Goldberg, 1993), (Dixit и Pindyck, 1994)), (Chirinko, 1996), (Abel and Eberly, 1999), Несигурността, свързана с нестабилността (виж (Rodrik, 1991), (Kormendi and Meguire, 1985), (Bleaney, 1996), (Beaudry et al, 2001) и (Serven, 2003), (Krishna et al, 2003) Несигурност и свързване на търговските инвестиции (Astero и Price, 2005), несигурност, инвестиции и икономически растеж и в крайна сметка несигурност, които произтичат от социално-политическата нестабилност (виж (Alesina и Perotti, 1996) и (Campos and Nugent, 2003).

2. Роля на инвестиционната подкрепа на Световната Банка за развитие на селското стопанство

Световната банка е създадена през 1944 г. в съответствие с

решенията на Международната парична конференция, проведена в Бретън Уудс, САЩ. Тя се счита за специализирана институция на ООН и е собственост на 187 държави-членки. Световната банка всъщност не е банка, а орган, който се състои от две отделни институции: Международната банка за възстановяване и развитие (IBRD) и Международната агенция за развитие (InternacionalDevelopment Association-IDA), (Leci, 2011).

Тези институции в глобален план имат специални цели в областта на инвестициите в различни страни и региони на света. Това е първият опит чрез тези финансови институции, които имат финансовото и банковото измерение в международен план да се влияе върху икономическото развитие на отделни географски региони в света (Халили, 2012).

Голямата депресия от 30-те години, засилена от ограниченията на конкуренцията от саморазрушаващи се ограничения и протекционистки политики, показва необходимостта от международно регенериращ режим, осигуряващ стабилност, особено по отношение на валутните монети, и който да насърчава търговията. (Амстронг, Лойд и Редмънд) На тази основа беше изготвено предложението на експерти от 30 държави, което послужи за основа на Финансово-паричната конференция, проведена в Бретън-Уудс от 1 до 22 юли 1944 г. (Luboteni, 2006) Целите на тази среща бяха:

- Насърчаване на международното парично сътрудничество
- Насърчаване на разширяването и балансирания растеж на международната търговия чрез поддържане на високи нива на заетост и реални доходи, както и развиване на продуктивни ресурси за всички участващи страни.
- Стабилизиране на валутните курсове за минимизиране на валутния риск на международния пазар
- Създаване на международна платежна система и премахване на чуждестранни ограничения в валутни курсове, които пречат на растежа.

Споразумението от Бретън Уудс създаде и Международната банка за възстановяване и развитие, известна като Световната банка с централен офис във Вашингтон, целта на кредитната система е развитие на изоставашите икономика и да подобри икономическото ниво между капиталови инвестиции в инфраструктура (Хадери, 2006 г.)

В Докладът от 1991 г. се продължи спорът за преоценка на съответните роли на пазара и на развиващата се държава. Неговата идея включваше използването на повече отворени пазари и приватизация на публичния сектор, придружени от по-голям държавен активизъм в области като здравеопазване, образование, инфраструктура и осигуряване на устойчив макроикономически растеж. В Докладът от 1992 г. се издигна основният въпрос “как политиката може да насърчи устойчивостта, особено по въпросите на околната среда, засягащи бедните, като например

достъп до безопасна вода, безопасен въздух и използваема земя. Това последно издание беше особено важно в дневния ред на банката и световната общност беше подготвена за световната конференция за околната среда в Рио де Жанейро през 1992 г. (Einhorn, 2001)

Трябва да се съгласим с (Мейсън и Ашер, 1973 г.): „Не може да се каже, че Банката е била виден лидер в прилагането на нови техники за оценка на проекти или анализ на процесите на развитие“. Силата на Банката се състои в нейните изключителни правомощия да разпространява и популяризира идеите, на които се държи. След като Банката има идея, нейната финансова сила гарантира, че идеята ще спечели широка валута.

Например влиятелната работа на Бела Баласа за изчисляване на ERP за редица развиващи се страни е направена пред Банката и публикувана от нея (Balassa, 1971). (Световната банка (наричана по-нататък „Банката“) е институция, чиято цел е да насърчава устойчивото развитие в световен мащаб и да намалява бедността. “Следва тези цели чрез кредитиране, чрез научноизследователска продукция и икономически анализ и чрез политически съвети и технически помощ (Gilbert, Powell and Vines, 2001)

Така банката беше създадена, като започна големият следвоенен експеримент за използването на публичните заеми за икономическо развитие. Основно ангажирана с откритата търговия, първоначално банката набляга на мащабните заеми за изграждане на обществена инфраструктура, железници, пътища, пристанища, електроцентрали и комуникационни съоръжения. (Джесика Айнхорн, 2001).

Групата на Световната банка се състои от пет отделни структури:

(1) Международната банка за възстановяване и развитие (IBRD, 1945),

(2) Международната финансова корпорация (IFC, 1956),

(3) Международната асоциация за развитие (IDA 1960),

(4) Международният център за инвестиции в уреждане на спорове. (ICSID, 1966) и

(5) Многостранната агенция за гарантиране на инвестиции (MIGA, 1988).

Общите задачи на тези институции са:

- Икономическо развитие на страните чрез финансова и техническа помощ,
- Консултации и стимулиране за интеграция в световната икономика,
- Намаляване на бедността

Гласуването в тези организации се извършва на базата на дялово участие. Когато бе създадена, Групата на Световната банка имаше за цел да

финансира реконструкцията на обекти, които бяха разрушени по време на Втората световна война.

Международна банка за възстановяване и развитие (IBRD)

Представява международна банкова институция, създадена през 1947 г., съгласно решенията на конференцията на Brettonwoods. Основните цели на Банката в рамките на ООН и МВФ са: а) помощ за развитие и възстановяване на икономиките на страните-членки; б) стимулиране на капиталовите инвестиции в страни, които не осигуряват подходящите нива на собствен капитал; в) частен капитал с благоприятни заеми за лошо ефективни инвестиции в производство, г) предоставяне на гаранции за заеми, които са инвестирани в проекти, които считат за успешни.

IBRD събира по-голямата част от средствата си на световните финансови пазари. Той се превърна в един от най-утвърдените кредитополучатели след пускането на първата си облигация през 1947 г. за финансиране на възстановяването на Европа след Втората световна война. Инвеститорите виждат облигациите на IBRD като сигурно и доходно място за влягане на парите и техните проекти, парични средства в страни със среден доход. IBRD стана основен играч на международните капиталови пазари чрез разработване на съвременни дългови продукти, отваряне на нови пазари за емитиране на дългове и изграждане на широка база от инвеститори в целия свят на пенсионни фондове, застрахователни компании, централни банки и физически лица.

Международна асоциация за развитие (IDA)

Международният съюз за развитие (IDA) е специализирана финансова институция на ООН като клон на Международната банка за възстановяване и развитие. Постоянното търсене на развиващите се страни да създадат нови средства за бързото им развитие е постигнато със създаването на Съюза през 1960 г. Тази специализирана организация е създадена, тъй като слаборазвитите страни не могат да използват заеми на Световната банка в случаите, когато е необходимо финансиране за необратими проекти, които не създадоха веднага финансови средства за конвертиране на кредит в конвертируеми валути, но тези проекти бяха предпоставка за реализиране на проекти под наем.

Целта на Международната асоциация за развитие е да накара изостаналите страни да послужат като източник за финансиране на техните основни програми за развитие, като енергетика, инфраструктура, селско стопанство, образование, здравеопазване и др.

Международна финансова корпорация (IFC)

IFC, член на групата на Световната банка, е най-голямата институция за глобално развитие, фокусирана изключително върху частния

сектор в развиващите се страни. , Международната финансова корпорация е първата организация на групата на Световната банка, създадена през 1955 г. Тя е създадена във Вашингтонската конвенция и влиза в сила през юли 1956 г. IFC не е типична организация на ООН, но има тесни връзки с групата на Световната банка. са включени в много документи на ООН като такива. Целта на IFC е да осигури развитието на финансирането на развития частен сектор и да предоставя помощ и съвети на държавите и предприятията в сътрудничество с частни инвеститори. IFC отпуска заеми и финансира различни предприятия и по този начин придобива част от тях. Това се постига чрез отпускане на дългосрочни заеми при пазарни условия и в полза на частното предприятие.

Многостранната агенция за гарантиране на инвестиции (MIGA, 1988). MIGA е създадена в резултат на заключенията на Конвенцията от 11 октомври 1985 г. като международна инвестиционна организация. MIGA насърчава директните инвестиции в развиващите се страни, особено чрез осигуряване на инвестиции във високорискови страни. MIGA не изисква насрещни гаранции като Световната банка (IBRD и IDA). MIGA осигурява тези рискове:

- Регистрация или отчуждаване на същите мерки;
- Лофт и гражданска борба;
- Конвенция от приемащите страни.

Инвестициите трябва да са нови и поне три годишни. Инвестициите могат да включват всички сектори (инфраструктура, финансови въпроси, агропромишленост, туризъм и т.н.), но не и военни въпроси, наркотици, тютюн, алкохол и др. Като многостранна агенция за развитие, MIGA подкрепя само нововъзникващите инвестиции и отговарят на високите социални и екологични проблеми стандарти. MIGA прилага цялостен набор от стандарти за социални и екологични резултати за всички проекти и предоставя богат опит в работата с инвеститорите, за да гарантира спазването на тези стандарти.

Международен център за разследване на разрешаване на спорове (ICSID). ICSID е създадена през 1966 г. с международни договори за създаване на форум за решаване на спорове между чуждестранни инвеститори и приемащи страни-домакини чрез посредници или арбитри. Седалището на центъра е в помещенията на Международната банка за строителство и развитие. Председателят на тази банка според позицията е председател на Административния съвет на центъра, но без право на глас. Целите на Центъра са да увеличи обема на инвестициите чрез създаване на специален арбитраж за подбор на спорове, създадени с чуждестранни инвестиции. Председателят на Световната банка служебно е председател на Административния съвет, но несправедливо гласува. Всеки друг член на

Съвета има право на глас. Секретариатът има 23 сътрудници. Той се председателства от генералния секретар, който се избира по предложение на председателя на административния съвет и с 2/3 от гласовете на Съвета. Броят на членовете на ICSID е 144. Всички държави, които са членове на Световната банка, имат право да получават членски внос, но те също трябва да бъдат вписани във формална форма с молба за членство. ICSID има 157 членове.

Компоненти за подпомогне на Световната Банка

Световната Банка предлага 5 компонента (програми) за финансиране на инвестиции на своите бенефициенти. Тези програми са:

- *Продолжаване сигурност.* По тази програма СБ, финансира инвестиции в сектори, свързани с производството, съхранението и търговията с хранителни продукти;
- *Интелигентно земеделие за по-добър климат.* По тази програма, институцията предоставя финансова помощ за въвеждането на земеделски технологии, които редуцират парниковите газове, отделяни от селското стопанство;
- *Създаване на работни места в продоволствената система.* По този компонент Световната Банка предоставя финансова помощ за създаването на работни места и заетост в хранително-вкусовата промишленост и земеделието.
- *Агробизнес и вериги от стойности.* По този компонент се предлага финансова помощ за развитието на нови (иновативни) вериги от стойност в земеделския сектор и свързаните с него сектори.
- *Животновъдство и устойчивост.* В този компонент банката предлага подкрепа за инвестиции в животновъдния сектор и неговото устойчиво развитие.

Глава Втора. Методология и методи използвани за анализ

В тази глава на дисертационното изследване се описва методологията и методите, за да се анализира и оцени ролята на инвестициите на Световната банка в развитието на селското стопанство в Косово. Позовавайки се на критичния анализ на съществуващата литература, ролята на СБ се определя от слените критични фактори: (1) принос при формиране на доход в земеделския сектор, (2) създаването на работни места, (3) подобряване на производителността на сектора, (4) принос при формиране на веригите на стойност, (5) ефективност на земеделските стопанства, (6) финансирани под-сектори, (7) размер на безвъзмездните средств и тяхната парична стойност, (8) общия климат за инвестиции.

Методологията, използвана в настоящото изследване, се базира на използването на дедуктивен подход са идентифициране на основните фактори, определящи ролята и влиянието на Световната Банка в развитието

на селското стопанство в Косово. Стъпвайки на разгледаните инвестиционни теории и анализа на механизма на осъществяване на инвестиции от страна на Световната Банка в селскостопанския сектор са идентифицирани горепосочените фактори, които са и съответните елементи на анализа.

Инвестиционният модел, който Световната Банка прилага за развитието на селското стопанство в Косово се изгражда, като посочените фактори се определят за независими променливи, а ефекта от тях за зависима променлива.

Инвестиционният модел за селскостопанския сектор се оценява с помощта на методологията на (Ahmad and Qayyum 2008), Qayyum (2002). Йохансен (1988), използваща методът за максимална вероятност за дългосрочната връзка между частните инвестиции в селскостопанския сектор и неговите детерминанти.

Изследването в тази част на дисертацията е разделено на две части:

1. Преглед на съществуващите инвестиционни теории за идентифицирани на най-важните компоненти, влияещи върху икономическото развитие на сектора – селско стопанство;
2. Емпиричен анализ: включва методите и методологията - анализ на данните чрез анкетно проучване.

Чрез анализ на теоретичните и емпирични данни ще се сравнят и проверят, как всяка от променливите допринася за икономическото развитие на сектора.

Извадката, обект на емпиричен анализ е в обем на **400 земеделски стопанства**, от които 300 са семейни фери и 100 са регистрирани като търговци според Търговския закон. Като източник за формиране на извадката се използва регистъра на Министерството на земеделието, горите и развитието на селските райони на Република Косово. Извадката е разделена 50% на 50%. Половината от стопанствата са такива, които не са получили финансова подкрепа от Световната Банка, а другата половина от стопанствата са получили такава финансова подкрепа. Изследваните стопанства са разположени в най-големите регионални центрове в Косово.

Процедури за подбор на анкетирани лица

Въпросникът събра данни от избрани ферми и агробизнес в най-големите градове в Косово. Чрез събиране на данни от въпросниците ние се стремим да отговорим на въпросите на изследването и да потвърдим хипотезите на това проучване, като започнем от събирането на данни от научните изследвания в областта, мястото и времето, в което се провежда изследването, прогнозирайки трудностите на методите и инструменти за изследвания. Данните бяха събрани чрез разпространение на въпросници от фермерски семейства и агробизнеси, работещи в избрани градове в Косово, като първата част се изпраща чрез google формуляри, а другата - чрез интервюта на живо.

Според Агенцията за статистика на Косово около 5033 домакинства работят като регистрирани в центровете, които са обект на анализ. Както се вижда от регистрите в област Djakova, има около 1156 регистрирани земеделски производители, в област Gjilan - 676, в област Mitrovic - 425, в област Peja - 800, в област Pristina - 480, в област Ferizaj -

895 и в облат Prizren - 601.

Чрез следната формула се определя размера на изследваната съвкупност от обекти:

$$n = \frac{N}{(1 + N \frac{2}{e})}$$

where:

n = sample selected

N = population

e = 5% significance level (95% significant)

$$n = \frac{5033}{1 + 5033 * (0.05)^2} = \frac{5033}{12.585} = 400$$

Таблица 1. Обем и структура на извадката

Municipality	# of registered farmers	Mun. weight	# of respond	Small plants
GJAKOVĚ	1156	0.06	54	8
GJILAN	676	0.03	32	0
MITROVICĚ	425	0.02	20	8
PEJĚ	800	0.04	37	5
PRISHTINĚ	480	0.02	22	1
FERIZAJ	895	0.04	42	6
PRIZREN	601	0.03	28	10
Total	5033	0.24	235	38

Източник: собствена.

Общо 300 въпросници бяха изпратени до респондентите,

използвайки приложението Google Forms. От получените 250 анкети, 15 са невалидни. Броят на въпросниците, оставени за анализ, е **235**. Изчисляването на процентите на отговори беше извършено по следната формула (Skender, 2012).

Останалата част от 100 анкети беше разпространена чрез директни контакти с ръководители на агробизнес предприятия, от които 71 отговориха, от тях 21 - анкети бяха сметени за невалидни, и общия брой на анкетите, обект на достоверен анализ остана **50. Общия брой на достоверните анкети, обект на анализ е 285.**

Анкета

Анкетата включва общо **60 въпроса**, разделена на два части – (1) за земеделските производители и (2) за управители на агробизнес предприятия и е разделен в два информационни блока. Първи блок включва данни за респондента, свързани с възраст, пол, ниво на образование, регион. Вторият блок цели получаването на информация за верифициране на ролята на факторите, определящи влиянието на Световната Банка за развитието на земеделието.

Регресионен модел

Тестването на емпирично връзката между инвестициите на Световната Банка и развитието на селското стопанство се осъществява чрез метода на обикновената линейна регресия. В регресионния модел като независима променлива се залага размера на инвестициите, финансирани от страна на Световната Банка, а като зависими променливи се залагат: размер и характер на дейността на бенефициента; доход на получателя на финансовата помощ; създаване на работни места; подобряване на производителността на бенефициента; вериги на стойността в сектора, получател на финансова подкрепа; достъп до субсидии; парична стойност на финансовата помощ и общия климат за развитие на селскостопанска дейност на бенефициента.

Статистически хипотези

В хода на изследване се поставят за статистическа проверка за достоверност следните статистически хипотези:

Хипотези	Вид изследвана връзка
<p>H0a - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху активността на икономическите агенти в земеделския сектор;</p> <p>H1a – Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху активността на икономическите агенти в земеделския сектор;</p>	Правопропорционална

<p>Н0б - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху размера на дохода на икономическите агенти в земеделския сектор;</p> <p>Н1б – Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху върху размера на дохода на икономическите агенти в земеделския сектор;</p>	<p>Правопропорционална</p>
<p>Н0с - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху броя на разкритите работни места в земеделския сектор;</p> <p>Н1с - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху броя на разкритите работни места в земеделския сектор;</p>	<p>Правопропорционална</p>
<p>Н0д - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху производителността на икономическите агенти в земеделския сектор;</p> <p>Н1д - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху производителността на икономическите агенти в земеделския сектор;</p>	<p>Правопропорционална</p>
<p>Н0f - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху веригата от стойности в земеделския сектор;</p> <p>Н1f - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху веригата от стойности в земеделския сектор;</p>	<p>Правопропорционална</p>

<p>Н0р - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху конкурентоспособността на земеделския сектор;</p> <p>Н1р - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху конкурентоспособността на земеделския сектор;</p>	<p>Правопропорционална</p>
<p>Н0к- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху паричната стойност на икономическите агенти в земеделския сектор;</p> <p>Н1к- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху паричната стойност на икономическите агенти в земеделския сектор;</p>	<p>Правопропорционална</p>
<p>Н0х- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху броя на земеделските производители, получили финансова помощ;</p> <p>Н1х- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху броя на земеделските производители, получили финансова помощ;</p>	<p>Правопропорционална</p>
<p>Н0у- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху достъпа до субсидии;</p> <p>Н1у- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху достъпа до субсидии;</p>	<p>Правопропорционална</p>
<p>Н0L- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху цялостния климат за развитие на земеделския сектор;</p> <p>Н1L- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху цялостния климат за развитие на земеделския сектор;</p>	<p>Правопропорционална</p>

Глава Трета. Идентифициране на инвестиционните параметри в модела

Земеделието е ключов фактор за икономическия растеж в Косово. Предпоставки за тази ключова роля на сектора са: плодородната почва, благоприятния климат и надареността с водни ресурси. Добото управление на тези ресурси е предпоставка, земеделието да се превърне в един от най-важните сектори за насърчаване на икономическото развитие на страната.

Ползите в инвестициите в агробизнеса са многоизмерни. Това, което прави този сектор особено специален при сегашните икономически условия на Република Косово, е, че селското стопанство дава заетост на голяма част от населението на държавата. Селското стопанство има най-голям абсорбиращ капацитет на работната сила, какъвто никои друг сектор не притежава. Насърчаването на заетостта в сектора ще намали нивото на безработица в страната, а с насърчаването на производството страната ще може да намали зависимостта си от вносът на селскостопански продукти, като по този начин ще се намали отливът на капитали в чужбина.

Ползите от инвестирането в селскостопанския сектор не свършват дотук, можем да кажем, че инвестирането в този сектор има обширен брой вторични ползи, с които страната ще реализира още по-голям икономически растеж, а именно те са:

- Увеличаване на производителността;
- Създаване на работни места;
- Увеличаване на доходите;
- Създаване на вериги на стойността;
- Подобряване на жизнения стандарт на населението.

Но това не може да се постигне, като се поддържа само първичното производство без да се развива селскостопанска инфраструктура. Броят на служителите в първичното производство може да бъде много голям, но работното място е устойчиво само ако е гарантиран достъп до инфраструктура – транспортна, напоителна, складова и др. Следователно капиталовите инвестиции в преработвателни мощности, складове за съхранение на селскостопански продукти и събирателни пунктове гарантират устойчиво развитие на първичното производство и устойчиви работни места в бъдеще.

За да бъде селското стопанство конкурентоспособно на пазара, е необходимо да се намалат производствените разходи чрез субсидиране на вложените суровини или чрез развитие на собствено производство на такива суровини на вътрешния пазар, увеличаване на производството на повърхностни единици чрез контрол на качеството на вложените продукти (семена, торове, пестициди) земеделски площи под напояване, след това професионална подкрепа за земеделските производители в справедливо използване на агротехническите мерки, модернизиране на селскостопанския механизъм за по-добра обработка на земята и насърчаване на земеделските стопани при създаването на съвместни земеделски предприятия или тяхната организация в сдружения.

Освен това е интересно за селското стопанство на Косово да се направи ориентация и специализация на производството според предразположенията, които регионите имат за производство на култури, зеленчуци, овощни дървета, лозя и животновъдство, както и да направи планиране на производството в съответствие с тенденциите за развитие на пазара, като се избягва възможността за появата на свърхразпространение на дадена култура и дефицитът на друга култура на пазара, което води до нестабилни пазарни цени.

Като се има предвид горепосочените фактори, чрез построения регресионния модел се търси връзка между влиянието на инвестиционната политика на Световната Банка и постигнатите резултати в земеделския сектор.

Верификация на статистическите хипотези

В тази част на дисертацията се доказват или отхвърлят издигнатите за проверка статистически хипотези, чрез верифицирането на които се търси доказателство за правотата на изследователската теза.

Първа хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху активността на икономическите агенти в земеделския сектор

Резултатите от регресионния анализ показват, че нулевата хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка **не влияят** върху активността на икономическите агенти в земеделския сектор, като доказаната взаимовръзка не е значима и изследваната взаимовръзка е обратна по своя характер. Активността на икономическите агенти се определя от три фактора както следва:

- Фактор 1 (Размер на естеството на притежаваната дейност на бенефициента) доведе до стойности (Beta -430, t -646, sig.564) и това показва отрицателната корелация на тези независими променливи със зависимата променлива.

- Фактор 2 (величина на естеството на безвъзмездната дейност на бенефициента) доведе до стойности (Бета -1.345, t -595, сиг. 593) и това показва отрицателната корелация на тези независими променливи със зависимата променлива.

- Фактор 3 (величина на естеството на дейността на наетия бенефициент) е довел до стойности (Бета -1.303, t -577, sig.604) и това показва отрицателната корелация на тези независими променливи със зависимата променлива.

В уравнението на регресията само онези независими променливи, към които Sig. < p или Sig. < 0.05.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \varepsilon$$

Втора хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху размера на дохода на икономическите агенти в земеделския сектор. Резултатите от регресионния анализ показват, че алтернативната хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка влияят върху размера на дохода на икономическите агенти в земеделския сектор. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е силна по своя характер и е правопрпорционална. Дохода се

определя от два фактора – фамилен доход и недвижимо имущество.

- Фактор 1 (фамилен доход) е довел до стойности (Beta 681, t 6.296, sig. 024), което показва връзката на независимите променливи, които имат с зависимата променлива.

- Фактор 2 (Недвижими имоти) доведе до стойности (Beta 387, t 6.3576, sig. 070), показваща корелацията на независимите променливи със зависимата променлива. Регресионното уравнение има следния вид:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \varepsilon$$

,където $Y = 5093.298 + 6.296 * \text{фамилен доход} + 6.3576 * \text{Недвижими имоти}$

Трета хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху броя на разкритите работни места в земеделския сектор. Резултатите от регресионния анализ показват, че алтернативната хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **влияят** върху броя на разкритите работни места в земеделския сектор. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е силна по своя характер и правопрпорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

- Фактор 1 (създаване на работни места) със стойности (Beta 975, t 7,615, sig. 005), статистически значими, показващи връзката на независимите променливи, които имат с зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \varepsilon$$

$Y = 3393.723 + 7.615 * \text{Създаване на работни места.}$

Четвърта хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху производителността на икономическите агенти в земеделския сектор. Резултатите от регресионния анализ показват, че нулевата хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **не влияят** върху производителността на икономическите агенти в земеделския сектор. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е слаба по своя характер и обратнопропорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

Фактор 1 (стойност на машини и оборудване) доведе до стойности (Beta 718, t 1.464, sig. 239), което показва корелацията на независимите променливи, които имат със зависимата променлива.

- Фактор 2 (пазарни цени на агропродуктите) доведе до стойности (Beta 360, t 845, sig. 460), показваща корелацията на независимите променливи със зависимата променлива.

- Фактор 3 (стойност на напоителната система) доведе до стойности (Beta .018, t .039, sig .972), показващи корелацията на независимите променливи, които имат със зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \varepsilon$$

$Y = 170.122 + 1.464 * \text{Стойност на машините} + 845 * \text{Цени на агропродукти на пазара} + 039 * \text{Стойност на напоителна система.}$

Пета хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не**

влияят/влияят върху веригата от стойности в земеделския сектор. Резултатите от регресионния анализ показват, че нулевата хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **не влияят** върху веригата от стойности в земеделския сектор. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е слаба по своя характер и обратнопропорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

-Фактор 1 (пазарен достъп) доведе до стойности (Beta -0.019, t - 0.028, sig.9.980) и това показва отрицателната корелация на тези независими променливи със зависимата променлива.

-Factor 2 (Достъп до информация за финансова поддръжка) доведе до стойности (Beta 0.485, t 0.533, sig. 0.647) и това показва отрицателната корелация на тези независими променливи със зависимата променлива.

- Фактор 3 (Достъп до професионални услуги) доведе до стойности (Beta 0.070, t 0.088, sig. 0.938), и това показва отрицателната корелация на тези независими променливи със зависимата променлива.

- Фактор 4 (Достъпът до търговско финансиране - на достъпни тарифи) доведе до стойности (Бета 0.040, t 0.056, сиг. 0.961) и това показва отрицателната корелация на тези независими променливи със зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \beta_4 * X + \epsilon$$

$Y = 176.874 + 0.028 * \text{Достъп до пазара} + 0.533 * \text{Достъп до информация за финансова подкрепа} + 0.088 * \text{Достъп до професионални услуги} + 0.056 * \text{Достъп до търговско финансиране с достъпни тарифи}$

Шеста хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху конкурентоспособността на земеделския сектор. Резултатите от регресионния анализ показват, че алтернативната хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **влияят** върху конкурентоспособността на земеделския сектор. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е силна по своя характер и правопрпорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

- Фактор 1 (фамилен доход) е довел до стойности (Beta 681, t 6.296, sig. 024), което показва връзката на независимите променливи, които имат с зависимата променлива.

- Фактор 2 (Недвижими имоти) доведе до стойности (Beta 387, t 3.576, sig. 070), показваща корелацията на независимите променливи със зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \epsilon$$

$Y = 5093.298 + 6.296 * \text{Семейни доходи} + 3.576 * \text{Недвижими имоти.}$

Седма хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху паричната стойност на икономическите агенти в земеделския сектор. Резултатите от регресионния анализ показват, че алтернативната хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **влияят** върху паричната стойност на икономическите агенти в земеделския сектор. Изследваната взаимовръзка

между двете променливи е силна по своя характер и правопрпорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

- Фактор 1 (Удовлетвореност от стойността на финансовата подкрепа) доведе до стойности (Beta -1.038, t -5.272, sig .013), което показва връзката на независимите променливи, които имат с зависимата променлива.

- Фактор 2 (Удовлетворение от дохода) доведе до стойности (Beta 705, t 3.419, sig 042), показваща корелацията на независимите променливи със зависимата променлива.

- Фактор 2 (Достъпът до търговско финансиране - на достъпни тарифи) доведе до стойности (Beta -.404, t -.2176, sig .118), а не статистически значими, показващи взаимосвързаност на независимите променливи, които имат със зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \epsilon$$

$Y = 1196.842 + 5.272 * \text{Удовлетвореност от стойността на финансовата подкрепа} + 3.419 * \text{Удовлетвореност от доходите} + 2.176 * \text{Достъп до търговско финансиране - на достъпни цени.}$

Осма хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху броя на земеделските производители, получили финансова помощ. Резултатите от регресионния анализ показват, че нулевата хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **не влияят** върху броя на земеделските производители, получили финансова помощ. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е слаба по своя характер и правопрпорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

- Фактор 1 (Основна селскостопанска активност - първична активност) доведе до стойности (Beta -.875, t - 3.620, sig. 022), показващи корелацията на независимите променливи, които имат с зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \epsilon$$

$Y = 4.117 + 3.620 * \text{Основна селскостопанска дейност.}$

Девета хипотеза: Инвестициите на Световната Банка значително **не влияят/влияят** върху достъпа до субсидии. Резултатите от регресионния анализ показват, че алтернативната хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **влияят** върху достъпа до субсидии. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е силна по своя характер и правопрпорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

Фактор 1 (Достъпност и удовлетворение от стойността на субсидиите и субсидиите) доведе до стойности (Beta 1.674, t 7.582, sig .017), показваща корелацията на независимите променливи със зависимата променлива.

- Фактор 2 (Чуждестранни субсидии и субсидии) доведе до стойности (Beta .750, t 4.076, sig.055), показващи корелацията на независимите променливи, които имат с зависимата променлива.

- Фактор 3 (Безвъзмездни средства и субсидии от Министерството)

доведе до стойности (Beta 179, t 1.499, sig. 273), не статистически значими, показващи връзката на независимите променливи със зависимата променлива.

-Factor 4 (Информация за безвъзмездни средства и субсидии) доведе до стойности (Beta -1.644, t -6.541, sig. 023), показваща корелацията на независимите променливи със зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \varepsilon$$

$Y = 312\ 244 + 7582 * \text{Достъп до стойността на субсидиите и субсидиите} + 4\ 076 * \text{Чуждестранни субсидии и субсидии} + 1499 * \text{Информация за безвъзмездни средства и субсидии} + 6\ 541 * \text{Информация за безвъзмездни средства и субсидии.}$

Десета хипотеза: **Инвестициите на Световната Банка значително не влияят/влияят** върху цялостния климат за развитие на земеделския сектор. Резултатите от регресионния анализ показват, че алтернативната хипотеза се доказва, а именно, че инвестициите на Световната Банка значително **влияят** върху цялостния климат за развитие на земеделския сектор. Изследваната взаимовръзка между двете променливи е силна по своя характер и правопрпорционална. Регресионното уравнение има следния вид:

- Фактор 1 (Създаване на общ климат в селското стопанство) доведе до стойности (Beta -.864, t -4.872, sig .017), показващи взаимосвързаността на независимите променливи, които имат със зависимата променлива.

- Фактор 2 (растех на увереността) доведе до стойности (Beta -.544, t -3.193, sig .050), показващи корелацията на независимите променливи, които имат със зависимата променлива.

- Фактор 3 (удовлетворение от стойността на финансовата подкрепа) доведе до стойности (Beta -.917, t -6.515, sig. 007), които не са статистически значими, показващи връзката на независимите променливи със зависимата променлива.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \varepsilon$$

$Y = 285.562 + 4.872 * \text{Създаване на общ климат} + (- 3.193) * \text{Повишаване на доверието} + (- 6.515) * \text{Удовлетвореност от стойността на финансовата подкрепа}$

Резултати от проверката на статистическите хипотези:

N0	Хипотези	Доказва се следната хипотеза:	Сила на изследвана връзка	Вид изследвана връзка
1.	<p>H0a- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху активността на икономическите агенти в земеделския сектор;</p> <p>H1a – Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху активността на икономическите агенти в земеделския сектор;</p>	H0a	Слаба	Обратнопропорционална

2.	H06 - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху размера на дохода на икономическите агенти в земеделския сектор; H16 – Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху върху размера на дохода на икономическите агенти в земеделския сектор;	H16	Силна	Правопропорционална
3.	H0c - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху броя на разкритите работни места в земеделския сектор; H1c - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху броя на разкритите работни места в земеделския сектор;	H1c	Силна	Правопропорционална
4.	H0d - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху производителността на икономическите агенти в земеделския сектор; H1d - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху производителността на икономическите агенти в земеделския сектор;	H0d	Силна	Обратнопропорционална
5.	H0f - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху веригата от стойности в земеделския сектор; H1f - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху веригата от стойности в земеделския сектор;	H0f	Слаба	Обратнопропорционална
6.	H0p - Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху конкурентоспособността на земеделския сектор; H1p - Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху конкурентоспособността на земеделския сектор;	H1p	Силна	Правопропорционална

7.	Н0к- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху паричната стойност на икономическите агенти в земеделския сектор; Н1к- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху паричната стойност на икономическите агенти в земеделския сектор;	Н1к	Силна	Правопропорционална
8.	Н0х- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху броя на земеделските производители, получили финансова помощ; Н1х- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху броя на земеделските производители, получили финансова помощ;	Н0х	Слаба	Правопропорционална
9.	Н0у- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху достъпа до субсидии; Н1у- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху достъпа до субсидии;	Н1у	Силна	Правопропорционална
10.	Н0Л- Инвестициите на Световната Банка значително не влияят върху цялостния климат за развитие на земеделския сектор; Н1Л- Инвестициите на Световната Банка значително влияят върху цялостния климат за развитие на земеделския сектор;	Н1Л	Силна	Правопропорционална

Издови и препоръки

Следните препоръки са предложени в резултат на това изследване:

-Подобряване на производителността на фермите при прогресивна хармонизация, развиване на устойчиво и качествено производство на храни чрез развитие на конкурентен и иновативен сектор, способен да издържи на натиска на конкуренцията на вътрешния и външния пазар. Препоръчва се да се направи това чрез улесняване на реструктурирането на селскостопанския сектор, подобряване на използването на земята и засилване на пазарното участие и ориентация, като се фокусира по-специално върху развитието на икономически най-продуктивната част от първичния и селскостопанския сектор чрез подобрени методи и условия на производство, подобряване на качеството на продукта. Това ще бъде постигнато чрез инвестиции в земеделски стопанства, преработка на храни и маркетинг и развитие на ефективна верига за доставки.

-Подобряване на цялостното представяне на фермите за производство на първични селскостопански продукти. Препоръчва се конкретни цели да бъдат разработени и идентифицирани за всеки сектор в програмата за развитие на селските райони. Тези, които се възползват от прилагането на тази мярка, ще бъдат икономически жизнеспособни земеделски стопани и други юридически лица (напр. Частни селскостопански предприятия, групи производители и др.), Отговорни за провеждането и финансирането на земеделски инвестиции. Бенефициентите трябва да спазват законите изисквания и съответните национални стандарти. Допустимите разходи ще бъдат ограничени до: изграждане и надграждане на недвижими имоти, закупуване на нови машини и оборудване, включително софтуер до пазарна стойност. Следните сектори се разглеждат като приоритетни сектори с потенциал за развитие на конкурентно производство на качествени продукти за вътрешния пазар и за експортните пазари: сектор плодове и зеленчуци, месен сектор, животновъдство.

-Ускоряване на процеса на интеграцията на веригите на стойност, за да се даде възможност за сътрудничество между отделните участници, включително и хоризонтално сътрудничество. Проектите за сътрудничество предоставят възможност за по-голяма интеграция. Тази мярка ще насърчава форми на сътрудничество, включващи най-малко два икономически субекти. По-специално, тя ще насърчи сътрудничеството между различни участници в селското стопанство и хранителната верига и сътрудничеството между други участници, подпомагащи постигането на целите и приоритетите на политиките за развитие на селските райони. За постигането на това е необходимо да се предприемат следните видове дейности: Разработване на нови продукти, практики, процеси и технологии в селскостопанския и хранителния сектор; Сътрудничество между малки оператори за организиране на общи работни процеси и споделено използване на среда и ресурси; Хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата на доставки за изграждане на логистични платформи за насърчаване на къси вериги за доставки и насърчаване на местните пазари.

-Балансирано териториално развитие в селските райони чрез насърчаване на диверсификация на икономическите дейности, създаване на работни места и социално включване, както и подобряване на условията на живот в селските райони. Тази дейност трябва да има особено висок приоритет поради лошото положение на селските райони в общата икономика, големия брой хора, живеещи в селските райони, и значението на разработването на алтернативни икономически дейности за насърчаване на структурното развитие на селското стопанство. Препоръчва се да се улесни диверсификацията на икономическите дейности и създаването на нови работни места и малкия бизнес, да се подобрят местните услуги, да се обнови инфраструктурата на селото и селските райони и да се увеличи достъпът до използването на съвременни информационни и комуникационни системи. За подобряване на тези дейности ще бъдат положени специални усилия за насърчаване на местното развитие в селските райони чрез насърчаване и изграждане на капацитет за

разработване на подходи отдолу нагоре и местно участие в местното планиране и развитие чрез развитие.

- За агробизнеса се препоръчва да се подкрепят политики за развитие на износа, които ще подкрепят експортно ориентирани предприятия в селското стопанство, промишлеността и услугите чрез групово развитие, насърчаване на износа на местно добавена стойност, разширение и растеж, съществуващи експортно ориентирани компании с въвеждане на нови продукти и технологии за повишаване на конкурентоспособността; насърчаване на вътрешни продукти, заместващи вносни продукти;

- Ако в бъдеще бъде предоставена допълнителна обществена подкрепа на отделни земеделски производители, бихме препоръчали целевите групи по програмата да бъдат предефинирани, това може да стане чрез въвеждане на подходящи прагове в критериите за допустимост по програмата.

- Процедурите за подбор на програми на Министерството на земеделието трябва да бъдат преработени, като се отдава по-голямо значение на качеството на предложените инвестиционни проекти. Представените бизнес планове трябва да бъдат внимателно анализирани с оглед на тяхната осъществимост и очакваната рентабилност / ефективност на предложените инвестиции.

- Насърчаване на финансовата подкрепа за инвестиционни мерки, насочени към отделни земеделски стопани и земеделски стопани, за да се предостави повече място за увеличаване на "продуктивни" инвестиции в селскостопанския и хранителния сектор, подкрепа на допълнителни услуги, машинно обслужване, специализирано обучение по маркетинг; подпомагане на селската инфраструктура, достъп до финансиране; подкрепа за съоръжения за съхранение в публична собственост (отдадени под наем на малки собственици), напоителни дейности или подкрепа за споразумения за управление на пасищата, публични центрове за събиране на мляко и др.

- Подобряване на сътрудничеството между производители, подпомагачи различни дейности по сътрудничество между различни видове производители и преработватели, например производители на плодове и преработватели на плодове по веригите на стойността. Подобрата свързаност означава повече комуникация и прозрачност. Ако бъде приложена такава поддръжка, тя би подобрила планирането от двете страни на веригите на стойност от земеделски производители до преработватели.

Заклучение

В хода на дисертационното изследване се доказва изследователската теза, а именно, че инвестиционната подкрепа на Световната банка е ключов фактор за развитието на инвестиционната среда на селското стопанство в Република Косово. Отправените препоръки, произтичащи от анализа, целят подобряване на инвестиционната среда на селското стопанство, за да може то да бъде конкурентноспособно както на вътрешния така и на външния пазар.

III. Справка за приносните моменти в дисертационния труд

В дисертационния труд могат да се открият следните приносни моменти с научен и приложен характер:

1. Изяснена е същността на инвестициите и инвестиционния процес в селското стопанство;
2. Изяснена е същността на функциониране на Световната Банка като инструмент за развитие на икономически изостаналите държави и региони;
3. Разработена е концептуална рамка за оценка на влиянието на Световната Банка върху икономическото развитие на селското стопанство в Република Косово;
4. Анализирани и оценени са ролята на Световната Банка в икономическото развитие на селското стопанство в Република Косово;
5. Установено е, кои подходи на Световната банка (фактори на въздействие) оказват най-голяма подкрепа в инвестиционната дейност на икономическите агенти в селското стопанство;
6. Формулирани са препоръки за подобряване на икономическото развитие на селското стопанство на Република Косово.

VI. Публикации

1. **Gashi, A., A. Behluli** (2018). The Role of Training in Motivating Employees in Hotel Enterprises. Knowledge – International Journal, vol.24, July, 2018, pp. 163- 167
2. **Gashi, A., A. Behluli, J. Feiza** (2018). Advertising as a Method for Persuading Clients. Knowledge – International Journal, vol.24.1, July, 2018, pp. 181- 186
3. **Gashi, A., A. Behluli, J. Feiza** (2018). Impact of Motivating Factors in Increasing The Quality of Hotel Service. Knowledge – International Journal, vol.24.1, July, 2018, pp. 175- 179
4. **Gashi, A., A. Behluli, J. Feiza** (2018). Impact of Customer Advertising for Buying. International Journal, vol.24.1, July, 2018, pp. 111-116
5. **Gashi, A.** (2019). The Role of Investment in the Field of Agriculture in Kosovo. Knowledge – International Journal, vol.31.5, June, 2019, pp. 1459- 1462
6. **Gashi, A.** (2019). Role of Central Bank in Kosovo in Agribusiness Investments. Knowledge – International Journal, vol.31.5, June, 2019, pp. 1443- 1447

Summary

Actuality of research

The thesis titled "World Bank Investment in Agriculture Development in Kosovo" initially aims at investigating, factorizing and analyzing events describing the relationship, the performance of the World Bank in Kosovo, Kosovo's economic integration, historical moments of investment aspects, investments World Bank in the Agriculture Sector and the role of the World Bank in the development of agriculture with special emphasis on Kosovo. Through this topic, we aim to understand the results achieved by World Bank programs and projects, trying to identify areas where it has been successful, where problems have emerged and overcome the major challenges in recent developments in the agricultural sector in particular.

An initial analysis has to do with the history and role of the World Bank in the global economy, to continue with the efforts and obstacles Kosovo has over the small number of investments, an overview of the country's economy in a detailed context, moments of challenges, commitments and the role of agreements with financial institutions such as the World Bank. With particular emphasis on the role of Kosovo-World Bank relations in the agriculture sector.

As well as elaborated in the research input section, the subject of this study is the impact of World Bank Investment, measured by the Kosovo Agriculture Sector. In order to measure the impact of World Bank investment on Kosovo's agriculture development, with this thesis, we will look at the investment aspects between the beneficiaries of the World Bank and non-beneficiary programs, thus enabling a comparison between those who receive financial support and those who do not have.

However, this analysis is not enough to look at the effects on the development of agriculture, so this research analyzes, related to the World Bank's investment projects, come to conclusions on the impact of the World Bank's agriculture development projects.

Since this research is intended to measure the importance and impact of World Bank investment in agricultural development. This research highlights the different ways of the World Bank investments in income, productivity, employment and the value chain of the farmers.

Purpose of the study

Like any other thesis, this thesis has its importance and uniqueness as a very challenging and current topic in Kosovo. Kosovo is a country that is part of the World Institutes, a country with very small initial experience, a country that has undergone a rapid transformation, a country that has marked positive growth rates during the recent crisis, a country with unemployment and poverty the highest rate in the region.

Analyzing such a topic is of interest to everyone. The final conclusions will help

determine the exact benefit of this topic. The practical goal of this topic focuses on the role and impact of the World Bank in agricultural development in Kosovo. Completing the research work and achieving the results will be given to the conclusions and recommendations that are a topic of great scientific interest and we hope that we will give some knowledge in the areas where the World Bank has been successful, where the problems have arisen and where there are challenges was overwhelmed.

The aim in our research on this subject have been put into the follow main directions:

- The link between World Bank investment and agriculture development in Kosovo;
- The research of the World Bank's investment problems for the economic development and its impact on the development of the agricultural sector in Kosovo;
- To reflected profiles that create World Bank projects as a promoter of the growth of agriculture in Kosovo;
- To studied gap between the real demands of the farmers and agrobusinesses and what the World Bank investment projects offer to them.

Objective and research questions

The aim of the study is concerned with the World Bank's investments in the development of agriculture as a factor of economic growth in Kosovo. This objective can be achieved by following sub-objectives:

- World Bank investment productivity measurement and impact on the development of agriculture;
- What fields of agriculture should be oriented to the World Bank investments in order to create jobs in this sector? These inspectives are expected to have a positive impact on economic growth;
- The role of the World Bank in Kosovo's agricultural development;
- World Bank financial support to the process of agricultural development in Kosovo;
- Benefits that farmers and agrobusiness have received from obtained grants by the World Bank projects.

Howevder, to achive above main aim and sub-objectives, we need to concern the following legislation and indicators in Kosovo: (1) the impact of the agricultural sector on overall economic development (2008-20017), (2) key indicators for the agriculture sector (2008-2017), (3) contribution of agricultural sector to GDP (gross domestic product) and employment (2008-2017), (4) contribution of Agriculture Sector to Poverty Reduction (2012-2015), (5) the role of Agriculture in the Use of Agricultural Land (2008-2017).

In the following scheme, we will present the framework of our study and linkages between World Bank Investments and agricultural development.

In the the scheme, we can show the impact of the World Bank Invesments on agricultural development in Kosovo and effects of (1) inceasing productivity in the sector, (2) creating jobs in agricultural sector, (3) opportunity for increasing the income and (4) creating value chains.

To Investigate the problems of World Bank projects financing in creating a quality workforce in the agricultural sector and its impact on the country's economic growth.

There are three main research questions for our analnyze:

- What does impact on the agicultural development represents the funding of the World Bank?
- What are the size of the World Bank funding to improve the conditions of farmers in the agricultural sector?
- What are the expectations of the World Bank investment in agriculture and how much the level of income, the level of productivity, the labor force and the chains of farmers values depends?

There are also some sub-questions with which we clarify our research, such as:

- How productive is the World Bank investment in developing agriculture in Kosovo?
- How do investments in agricultural fields be spread?
- What are the most demanding fields in the agricultural sector that lack investment?
- How do World Bank investments affect the growth of employment in agriculture?
- How is the link between World Bank investment and the level of unemployment?
- What is the distribution and utilization of the World Bank's investments dedicated to agriculture in Kosovo?
- How do the World Bank's investments affect the improvement of the livestock status and the level of farmers' income?
- How do World Bank investments affect the creation of the value chain of farmers?

The research has been divided into two theoretical chapters:

- Literature review to investment: World Bank investment in development, World Bank investment in poverty reduction, investment of the World Bank in agriculture, World Bank investments (chapter 1).
- Empirical analysis: include the methods and methodology - data analysis through questionnaire survey (chapter 2).

- Analytical analysis: include identifying investment variables in agriculture (chapter 3) and role of the World Bank on the agricultural development in Kosovo (chapter 4).

After analyzing the theoretical and empirical data, we will be discussed and verified that each of the variables contributes to the general understanding of what is being studied, and from this discussion we will come to the end of the conclusions and recommendations chapters.

The second chapter will explain in more detail the empirical research, population and selection sample, measuring instruments, Simple Linear Regression, econometric model, analysis of results, interpretation of results, verification of hypotheses.

Sources of Information

The sources of information used are:

- World Bank,
- Kosovo Agency of Statistics (KAS),
- Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development (MAFRD),
- Green Report (RG),
- Central Bank of Kosovo (CBK)

Methodology of research

The thesis of World Bank Investment aims to provide the experiences of its applicants in the development of agriculture in Kosovo from farming and agribusiness families. Through research we will be able to provide reliable data and findings on the real situation on the ground and the role of the World Bank investment on the agricultural development in Kosovo.

The analyze of data description and methods helped us to find data and to validate the hypotheses presented in the study. We, also, explained the context of the research, the research participants, the way of data was collected, the way of questionnaire was formulated.

The research approach in the second part of the methodology is based on population and sample selection, measuring instruments, linear regression, econometric model, analysis of results, interpretation of results, hypothesis verification. The research is based on qualitative and quantitative method.

SPSS were implemented using the data from the questionnaire (taken by farmers and agribusinesses) to measure regression estimation, with which we tested positively and negatively predicted hypotheses.

We analyzed hypotheses using the regression methodology. Then, we conducted SPSS through the empirical model and learn the interdependence between independent variables and agricultural development. Qualitative method was used to extract data from the right observation by participating in the research through questionnaires and interviews.

The comparative method has been used to analyze World Bank investment across the regions. All necessary interviews and information are presented in a statistical form using descriptive statistics. Quantitative method has served to present data by numerical method (number of interviewees, percentages, tables, graphs and diagrams).

The sample population of the study included 300 farm families in the largest regional centers and 100 agribusinesses, the sample being split into 50:50 between beneficiaries and non-beneficiaries. The collected data from selected farms and agribusinesses is taken by the largest metropolitan areas in Kosovo. The questionnaire is sent through google forms and face to face interviews. The valid residual number for analyzes was 235 for farm families and 50 for agribusinesses, general sample 285.

Data analysis went through the following stages: descriptive statistical analysis, questionnaire design, data collection through factor analysis, cross-tabular analysis and linear regression analysis while data processing was done through SPSS software.

The research was conducted using a mixture of methods and instruments, theoretical and empirical methods used in the analysis and compilation of this paper. In this scientific research we used the OLS (least squares) model to assess the impact of determinants of agricultural development in Kosovo. Through the regression model, we validated the hypotheses using the appropriate techniques from SPSS (Statistical Package for Social Sciences).

Theoretical analysis includes rethinking the literature on investment in agricultural development, and especially the aspects that are selective for empirical treatment. The all data collected through Google Form and transferred to Excel where coded. The data created in Excel was imported from SPSS and pre-coded. Then, the variables are categorized to understand the tables and then started with statistical calculations. The research is divided into two questionnaires, one for farm families and the other for agribusiness. The first section summarizes the general information and includes two sub-sessions – the first one includes data collected by farmers and agribusiness respondents, while the second sub-session included data on agribusiness.

Expected results from review

The large numbers of authors have done similar studies and analyzed that positive relationship exist between investment and the size and nature of beneficiary activity (e.g. Kevane 1996 for Sudan, Zaibet, and Dunn, 1998). Also, they found positive effects of the investments and beneficiary variables of the income (Braverman and Guash, 1984; or Feder et al., 1989), and positive effects between investment and productivity {Smith, (2004), Gebremedhin and Swinton (2003), Graham and Darroch (2001), Country and Otsuka (2002), Country and Otsuka (2001)} Some authors found out that in Tunisia there is negative link

among investment and nature of the beneficiary activities (including Van Zyl et al., 1995 for South Africa; Kimhi, 2003 for Zambia; Barrett, 1996; for Madagascar; Larson et al., 2012) and negative links among investment and productivity {Brasselle et al. (2002), Gavian and Ehui (1999)}. However, above authors expected that most of the hypotheses will be verified positively.

We expect the World Bank investment variables and the size and nature of the beneficiary's activity to be negatively correlated because it will be proven that small farmers are still more productive than large farmers. The World Bank's investments and the beneficiary's earnings are positively correlated with increasing incomes as farmers have more savings to grow their business and, less debt. The World Bank investments and job creation are more sustainable when there is a positively link between job creation and maintaining existing jobs through development of new business activities, increasing the level of economic activity in rural areas and reversing the current trend of depopulation in rural areas. The World Bank investment and improved productivity of beneficiaries is the bridge for positively improving farm productivity. The World Bank investments and chains beneficiaries value are positively linked to increased value chain integration to enable collaboration among individual stakeholders, including horizontal cooperation. This measure will promote forms of cooperation involving at least two entities. The World Bank investment and farm performance beneficiaries are positively related, given that improving overall farm performance for primary agricultural production. The World Bank investments are the beneficiary-funded sector and access to positively linked investment grants. If the agricultural sector will have economic growth as it is seen as the driver of economic growth. The World Bank's investments and the monetary value of the beneficiary are positive given that farmers are in terrible need of financial support for the development of their business, positively linked investments from the World Bank and the overall environment of the beneficiary's agricultural activity. Investors in primary production need access to larger, uninterrupted plots of land than currently available, while processors need better infrastructure and products of the highest quality.

The empirical results from the data processing are expected to be consistent with similar scenarios dealt with in the literature of previous researchers and to better reflect World Bank investments in agricultural development in Kosovo. As the thesis will provide data on all World Bank investments in Kosovo's agricultural sector, the empirical results and recommendations formulated will be of a general nature.